

EKSPERT AÇIQLADI

"Şagirdlerin dərsə marağının azalması probleminin kökündə bir neçə sistemli ve sosial-psixoloji amil dayanır. Müasir təhsil mühitində bu problem təkcə tədris metodları ilə deyil, həm də məktəbdəki sosial atmosfer, müəllim-şagird münasibətləri, ailə təsiri və uşağın psixoloji hazırlıq səviyyəsi ilə sıx

bağlıdır. Elm və Təhsil Nazirliyi bu sahədə son illər ardıcıl şəkildə yeni yanaşmalar tətbiq etməklə şagird motivasiyasının yüksəldilməsi, dərs mühitinin sağlamlaşdırılması və psixoloji dəstəyin institusionallaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atır". Bu sözləri SIA-ya açıqlaması təhsil üzrə ekspert Kamran Əsədov deyib.

Ekspert bildirib ki, əldə olan məlumatlara görə, ölkə üzrə 2023-cü ildə aparılan monitoringlər nəticəsində şagirdlərin 47 faizinin dərsə marağında azalma müşahidə olunub, xüsusilə V-IX siniflər arasında bu göstərici daha yüksəkdir. Səbəblərin təhlili göstərir ki, ən ciddi faktorlar arasında standartlaşdırılmış tədris formalarının uşaqların fərdi maraqlarına uyğun gəlməməsi, müəllimlərin motivasiyaedici kommunikasiya üsullarından az istifadə etməsi, eləcə də sosial və emosional iqlimin zəif olması ön plandadır. "Təhsil haqqında" Qanunun 10-cu maddəsində göstərilir ki, təhsil prosesi "şəxsin fərdi inkişafını, emosional sabitliyini və sosial adaptasiyasını" təmin etməlidir. Bu norma məktəblərdə psixoloji mühitin tənzimlənməsinin hüquqi əsasını təşkil edir, lakin praktiki tətbiq hələ də tam səviyyədə deyil.

Şagirdlərin dərsə marağının azalmasına səbəb NƏDIR ?

Şagird motivasiyasının azalmasında psixoloji amillər mühüm rol oynayır. Uşaq məktəbə gələndə özünü təhlükəsiz, qəbul edilmiş və dəyərli hiss etməlidir. Psixoloqların fikrincə, bu hissi yaratmayan mühitdə öyrənmə marağı uzunmüddətli ola bilmir. Nazirlik tərəfindən 2024-cü ildən etibarən "Məktəbdə Psixoloji Xidmetin Gücləndirilməsi Proqramı" çərçivəsində artıq 650 məktəbdə psixoloq şəhər artırlıb, daha 400 məktəbdə isə əlavə psixoloji kabinetlər yaradılıb. Məqsəd yalnız problemlı uşaqlarla deyil, bütün sinif kollektivi ilə emosional-intellektual bacarıqların inkişafı istiqamətində işləmekdir. Bu model Finlandiya və Estoniya təcrübəsinə əsaslanır - həmin ölkələrdə hər məktəbdə bir psixoloq və bir sosial işçi birgə fəaliyyət göstərir, uşağın həm dərsdə, həm də sosial mühitdə davranışını müşahidə edir və erkən mərhələdə müdaxilə imkanı yaradır.

Sosial mühitin keyfiyyəti də motivasiyanın əsas göstəricisidir. Məsələn, UNICEF-in 2022-ci il hesabatına əsasən, məktəbdə zorakılıq, təhqir və qrupdan təcrid hallarının ar-

tdığı təhsil sistemlərində dərsə davamıyyət 18-25 faiz azalır. Azərbaycanda da bəzi məktəblərdə sosial münasibətlərin zəif qurulması, müəllimlərin emosional dəstək verməməsi və valideynlərin məsuliyyətsiz yanaşması uşaqla dərsə mənfi assosiasiya yaradır. Buna qarşı Elm və Təhsil Nazirliyi "Məktəbdə sağlam sosial mühit" təşəbbüsünü həyata keçirir. Layihə çərçivəsində direktor, müəllim və psixoloqlarla sosial emosional təhsil modulları üzrə təlimlər keçirilir, şagirdlərde əməkdaşlıq, empatiya və komanda bacarıqları inkişaf etdirilir.

Motivasiyanın azalmasının digər səbəbi təhsil məzmununun şagirdlərin gündəlik həyatı ilə əlaqəsinin zəifliyidir. Beynəlxalq Tələbə Qiymətləndirmə Proqramı - PISA-nın 2022-ci il nəticələrinə əsasən, Azərbaycan şagirdlərinin 38 faizi öyrəndikləri bilikləri real həyatda tətbiq edə bilmədiklərini etiraf edib. Bu, təlim metodikasının yenilənməsinin vacibliyini göstərir. Nazirliyin "Rəqəmsal Məktəb" və "STEAM tədris modeli" layihələri bu boşluğu aradan qaldırmaq məqsədi da-

şıyır. STEAM dəslərində şagirdlər öz biliklərini layihə üzərində tətbiq etdikləri üçün onların dərsə marağı 26 faiz artıb - bu, 2024-cü ilin monitoring məlumatlarında qeydə alınıb.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, şagird motivasiyası yalnız tədris keyfiyyəti ilə deyil, həm də məktəbin sosial həyatının zənginliyi ilə ölçülür. Yaponiya və Sinqapurdə məktəblərdə "community learning" sistemi tətbiq olunur - dərs saatlarından sonra klub, teatr, idman və könüllü fəaliyyətlər uşaqlarda məktəbə bağlılıq hissini möhkəmləndirir. Azərbaycanda da bu istiqamətdə "Asudə vaxtin təşkili", "Təhsil könüllüləri" və "Məktəbli klubları" layihələrinin miqyası genişlənir. Bu fəaliyyətlər uşağın məktəbi təkcə dərs yeri deyil, həm də sosial və emosional mərkəz kimi qəbul etməsinə kömək edir.

Hesab edirəm ki, şagirdlərin dərsə marağının azalması yalnız fərdi məsələ deyil, bütövlükdə təhsil sisteminin psixoloji və sosial strukturuna təsir edən kompleks problemdir. Elm və Təhsil Nazirliyinin bu istiqamətdə görüyü işlər - psixoloji xidmetin gücləndirilməsi, sosial emosional təhsil proqramlarının tətbiqi, STEAM və layihə əsaslı öyrənmə modellərinin genişləndirilməsi - müsbət nəticələr verir və məktəbdə sağlam sosial mühitin formalaşmasına real təsir göstərir. Lakin bu sahədə ən vacib məsələ davamlılıq və differensial yanaşmadır: hər məktəbin sosial mühiti eyni deyil və hər şagirdin motivasiyası fərqli mexanizmlərlə formalaşır. Bu baxımdan, gələcəkdə məktəb psixoloqlarının sayının artırılması, müəllimlərin motivasiyaedici pedaqogika üzrə ixtisasartırma proqramlarının genişləndirilməsi və valideyn maarifləndirilməsinin sistemli şəkildə qurulması təhsilin keyfiyyətinə və şagirdlərin maraq səviyyəsinə birbaşa müsbət təsir göstərəcək".

Səbinə Hüseynli